

Νέα στοιχεία στην μελέτη του σοσιαλιστικού κινήματος της Κέρκυρας Επιστολές του 1918

Η χρησιμοποίηση και επεξεργασία αυθεντικού υλικού αποτελεί καθοριστικό βήμα για την συγκρότηση της ιστορίας του εργατικού και σοσιαλιστικού κινήματος. Στην χώρα μας, η δυνατότητα εκμετάλλευσης τέτοιου υλικού, δεν παρουσιάστηκε συχνά στους ιστορικούς. Ο Γιάννης Κορδάτος, ερχόμενος σε επαφή με αρκετούς από τους πρωτεργάτες του σοσιαλιστικού κινήματος μπόρεσε να βάλει τα χέρια του πάνω σε επιστολές, εκθέσεις, μπόρεσε να δει φωτογραφίες, να ακούσει προσωπικές καταθέσεις. Αντίθετα, οι νέοι ιστορικοί, όπως διαμορφώθηκαν στην δεκαετία του '60 με τις γνωστές δυσκολίες, ή στην δεκαετία του '70 με την «έξαρση» των μελετών της ιστορίας του ελληνικού κινήματος, δεν χρησιμοποίησαν παρά βιβλιογραφίες, εφημερίδες, αφηγήσεις· ελάχιστοι είχαν την ευτυχία να σκύψουν πάνω σε αυθεντικά τεκμήρια: επιστολές, σημειώσεις, πρακτικά, χειρόγραφες εκθέσεις, αποδείξεις εισφορών και ότι άλλο συνειστά την δραστηριότητα μιας πολιτικής κίνησης.

Πριν τρία χρόνια ήρθε στην κατοχή μου, τμήμα του Αρχείου του Φραγκίσκου Τζουλάτι, με «αυθεντικό υλικό» που αρχίζει από το 1914 και φτάνει μέχρι το 1921. Επιστολές και εκθέσεις νεολαιϊστικών οργανώσεων του ΣΕΚΕ (από Βόλο, Χαλκίδα, Θεσσαλονίκη, Πειραιά, Αθήνα), αποδείξεις πληρωμών σε σειρά οργανώσεων (ΣΤΕΤ, Σοσιαλιστική Νεολαία, Σοσιαλιστικό Κέντρο, ΣΕΚΕ, «Κομμουνισμός»), σημειώματα, πρακτικά συσκέψεων, επιστολές τμημάτων και οργανώσεων επαρχιών της «Κομμουνιστικής Ένωσης», καθώς και προσωπικοτήτων του εργατικού μας κινήματος, συνθέτουν ένα υλικό τεράστιας αξίας για τον ερευνητή.

Ένα πρώτο μέρος, οι τέσσερεις αυτές επιστολές της Σοσιαλιστικής Ομάδας Κέρκυρας (1918) –Α.Β.Γ.Δ.– καθώς και δυο τηλεγραφήματα, το ένα του Δημοσθένη Λιγδόπουλου και το άλλο της Σοσιαλιστικής Ομάδας, συνθέτουν μια ενότητα, την πιο προσιτή για δημοσίευση.

Για την Σοσιαλιστική Ομάδα Κέρκυρας, γνωρίζουμε λίγα πράγματα. Ο Κορδάτος

στην *Ιστορία του ελληνικού εργατικού κινήματος* (Αθήνα, 1956) δίνει λίγα στοιχεία. Όπως λίγα είναι και τα στοιχεία που μας δίνει ο Άγις Στίνας στις *Αναμνήσεις* (Αθήνα, Βέργος, 1977) καθώς και στις αφηγήσεις του στην εφημερίδα το «Βήμα» (Νοέμβριος 1978). Η προσέγγιση όμως που κάνει ο Κορδάτος, είναι εμπειρική, ενώ η θέση του Α. Στίνα ανήκει στο χώρο της «υποκειμενικής ιστορίας»: απαραίτητης και πολύτιμης δίχως άλλο για τον ερευνητή.

Οι ισχνές αυτές αναφορές, δεν ικανοποιούν την ιστορική έρευνα. Οι τέσσερις επιστολές (υπάρχει και μία πέμπτη επιστολή της Ομάδας προς την Οργανωτική Επιτολή του Συνεδρίου, η οποία είναι αντίγραφο εκείνης προς τον Τζουλάτι της 29-10-1918) που ακολουθούν αυτό το σημείωμα, δεν εξαντλούν ασφαλώς το θέμα. Θα χρειάζονταν όλες, αν ήταν δυνατό, οι επιστολές που ανταλλάχθηκαν μεταξύ της ομάδας της Κέρκυρας και των υπόλοιπων σοσιαλιστών της Ελλάδας, για να μπορέσουμε να χαράξουμε μια προσωρινή ιστορία της κίνησης αυτής. Αυτό που προσφέρουν οι επιστολές είναι, λίγα ακόμη στοιχεία στην έρευνά μας. Μας κάνουν γνωστή την άποψη της ομάδας για το εκλογικό σύστημα: «ζητούμεν μίαν αναλογίαν τελείαν (proportion)», καθώς και για τον τρόπο διεξαγωγής της ψηφοφορίας: «οι εκλογείς να ψηφίζουν εις τα μέρη που κατοικούν».

Η Οργανωτική Επιτροπή για την διεξαγωγή του ιδρυτικού Συνεδρίου του ΣΕΚΕ, σε πρότασή της («Αρχαί, πρόγραμμα και Καταστατικόν», Αθήνα, Ιανουάριος 1918: ούτε αυτή η πρόταση έχει δημοσιευθεί μέχρι σήμερα) προς τις Σοσιαλιστικές οργανώσεις, είχε προτείνει «αναλογική αντιπροσωπείας, της στενής περιφέρειας και της δια δελτίων ψηφοφορίας», ενώ έβαζε σαν στόχο και την «εισαγωγή του θεσμού του δημοψηφίσματος» σαν τρόπο πίεσης προς την Κυβέρνηση. Στην επιστολή Γ. φαίνεται η παρατήρηση που κάνει σ' αυτή τη θέση η ομάδα της Κέρκυρας.

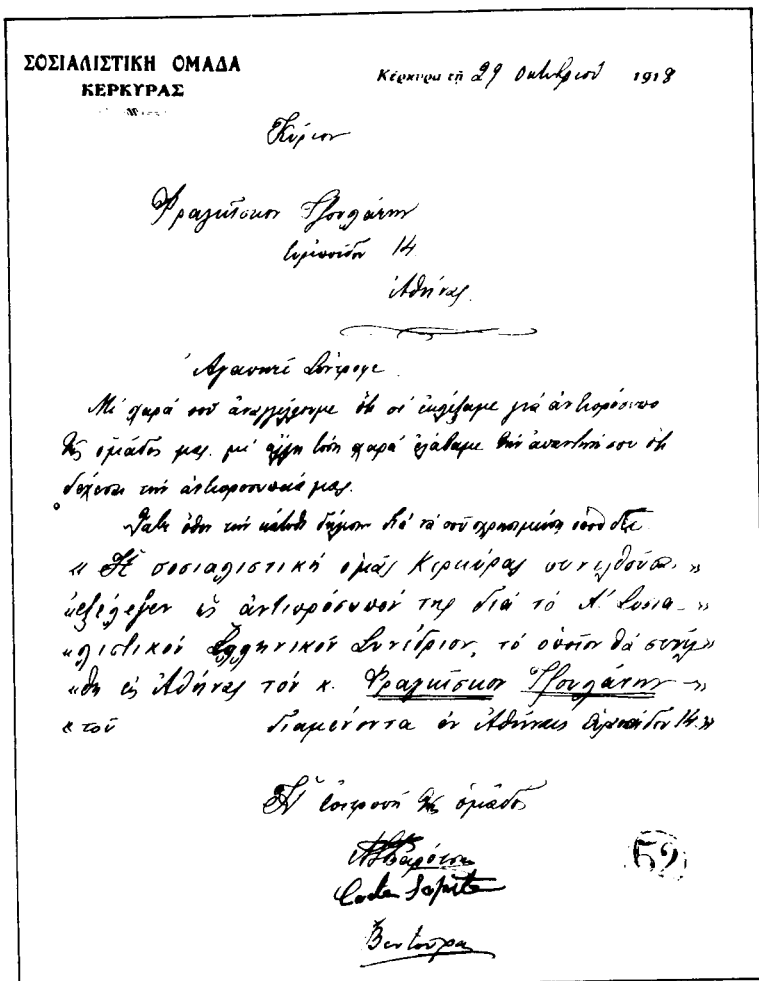
Στο σημείο 4. της ίδιας επιστολής, εξηγώνται οι λόγοι που κάνουν, κατά τους κερκυραίους, απαραίτητη την συμμετοχή των βουλευτών του κόμματος στην Κεντρική Επιτροπή. Η αντίληψη που επικρατούσε σε πολλούς σοσιαλιστές της εποχής ήταν αντίθετη στην συμμετοχή των βουλευτών, παρόλο που στην πρόταση του Ιανουαρίου 1918, δεν υπάρχει καμιά κατηγορηματική διατύπωση γι' αυτό. Ίσως, η αρνητική στάση τους στην ιδέα της συμμετοχής να προκλήθηκε ύστερα από την εκλογή των δύο σοσιαλιστών βουλευτών, Αριστοτέλη Σίδηρη και Αλμπέρτο Κουριέλ, στο μοναρχικό ψηφοδέλτιο. Η εκλογική αυτή σύμπραξη είχε γίνει όπως είναι γνωστό εξ αιτίας της αντιπολεμικής προεκλογικής προπαγάνδας των μοναρχικών. Οι δύο αντιλήψεις για την συμμετοχή ή όχι, βρίσκουν συγγενείς απόψεις στην διεθνή σοσιαλδημοκρατία: η άποψη της Κέρκυρας, ασφαλώς φιλελεύθερη, ενώ εκείνη της Επιτροπής συγκεντρωτική. Κατηγορηματική όμως παρουσιάζεται η θέση της Ομάδας απέναντι στην συμμετοχή των τριών σοσιαλιστών, Α. Σίδηρη, Α. Κουριέλ και Παναγή Δημητράτου, στην Διασυμμαχική Συνδιάσκεψη του Λονδίνου και η οποία είχε προκαλέσει έντονες συζητήσεις στους κόλπους των Ελλήνων σοσιαλιστών (για το θέμα αυτό θλίπε: Α. Λεονταρίτη, *Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο*, Αθήνα, Εξάντας, 1978).

Οι επιστολές αυτές εξάλλου, πιστοποιούν δυο γεγονότα: α) η επιστολή Γ. την συμμετοχή, σε συζητήσεις της Ομάδας της Κέρκυρας, τον σέρβου σοσιαλιστή Topalovits, την οποία έχει αναφέρει ο Α. Στίνας: και β) οι επιστολές πιστοποιούν την αντιπροσάπτευση της Σοσιαλιστικής Ομάδας, από τον Φραγκίσκο Τζουλάτι. Σ' αυτό πολύτιμο στοιχείο, έρχεται το τηλεγράφημα Ι. που ο Λιγδόπουλος στέλνει στον Τζου-

λάτι, αναγγέλλοντάς του την εκλογή του σε αντιπρόσωπο της Κέρκυρας στο Ιδρυτικό Συνέδριο του ΣΕΚΕ.

Το τηλεγράφημα Η., που στάλθηκε από τον Μπονέλλο, εκ μέρους της Ομάδας, προσθέτει ένα ακόμη στοιχείο στην έρευνα. Μας κάνει γνωστή την ύπαρξη φιλελεύθερων παρεκκλήσεων στους κόλπους της ομάδας. Αυτό είναι απλά ένα ενδιαφέρον θέμα για μελέτη: να εξακριβωθεί η πολιτική και αριθμητική σοβαρότητα των παρεκκλήσεων αυτών. Υπάρχουν οι μαρτυρίες του Α. Στίνα, οι οποίες επισημαίνουν τις φιλελεύθερες κλήσεις του Κωνσταντίνου Θεοτόκη – από τους ιδρυτές της ομάδας – ενώ είναι γνωστή η δραστήρια φιλελεύθερη προπαγάνδα που αναπτύχθηκε στα Ιόνια νησιά. Όλα αυτά όμως δεν μπορούν να είναι παρά ερείσματα για υποθέσεις.

Παραθέτω λοιπόν στην συνέχεια, τις επιστολές Α.Β.Γ.Δ. μαζί με τα τηλεγραφήματα Ι. και Η.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Κέρκυρα τῆ 21 Σεπτεμβρίου 1918

Σύντροφε Φ. Τζουλάτι

Σοῦ κάνουμε γνωστό πού ἐλάβαμε τό γράμμα σου καί τό ἀναγνώσαμε εἰς τήν συνεδρίασιν τοῦ Σώματος τῆς 19ης τρέχοντος, διά τήν καλήν ἐντύπωσιν πού ἔκαμε εἰς αὐτό τό Σῶμα ἀρκοῦμε νά σοῦ πῶ πού ἀμέσως τό Σῶμα ἀπεφάσισε καί διά παμψηφίας σᾶς συγκατέλεξε εἰς τά μέλλοι του καί ἐπιφορτήθην νά σᾶς τό κάμω γνωστό. Μέ ἐπεφόρτησαν δέ συγχρόνως νά σᾶς κάμω γνωστήν καί δευτέραν ἀπόφασιν τοῦ Σώματος, εἰς τήν αὐτήν συνεδρίασιν τῆς 19ης ἐκλέξαμε ἀντυπρόσωπό μας γιά τό Σοσιαλιστικόν συνέδριον τόν σύντροφον Μηχαήλ Κοντόν θεωρηθῆς κατάλληλος πρός τοῦτο, ἀλλά ἐπειδή εἶναι δυστυχός στρατιώτης καί δέν ἐξαρτᾶτε ἀπό τόν ἑαυτόν του, ἄν καί ἐλπίζουμε νά ὑπερπηδύσουμε κάθε ἐμπόδιον, ἐάν ὅμως τοῦτο σταθεῖ ἀδύνατον τότε τό Σῶμα ἀπεφάσισε νά ἀνατεθεῖ σε σᾶς ἡ ἀντυπροσώπευσις τῆς Ὀμάδος μας. Καταλαβαίνουμε ὅτι θά τό θεωρήσετε τμηήν σας νά ἀντιπροσωπεύσετε τήν σοσιαλιστικήν ὁμάδα τῆς πατρίδος σας καί ὅτι δέν θά ἀποποιηθῆτε ἐάν ὅμως πρόκειται νά ἀντυπροσωπεύσετε ἄλλον ὁμιλλον καί φυσικά δέν θά δυνηθῆτε νά ἀντυπροσωπεύσετε καί μάς κάμετέ μας το γνωστό ἀμέσως. Ἐλπίζουμε πάντοτε ὁ Σύντροφος Κοντός νά ὑπερπηδίσει τά ἐμπόδια.

Λάβετε τά Σοσιαλιστικά μας φιλλία
Ἐντολή τῆς Ὀμάδος ὁ Γραμματεῦς Αἰμίλιος

Σύντροφε

[χωρίς ἡμερομηνία]

Σοῦ ἀποστέλωμε τήν ἔκθεσίν μας ὅσον ἀφορᾶ τό καταστατικόν καί πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου, με τήν θερμή παράκληση νά τό παραδώσης εἰς τήν ὀργανωτικήν ἐπιτροπήν τοῦ συνεδρίου.

μέ ἀγάπη
Βεντούρας

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Κέρκυρα τῆ 29 Ὀκτωβρίου 1918

Πρός τόν Σύντροφον Φραγκῖσκον Τζουλάτην*

Ἀπό τή στιγμή πού συστήθηκε ἡ ὁμάδα καί μάλιστα ἀφότου ἐλάβαμε εἶδηση γιά τή σύγκλιση τοῦ Α' Σοσιαλ. Συνεδρίου συνεργόμενοι τακτικά ἐλάβαμε καιρό νά συ-

* Συντομώτερα ἐπιστολή με τις ίδιες ἀπόψεις ἔστειλε ἡ ὁμάδα τήν ἴδια ἡμέρα καί πρὸς τήν Ὄργανωτική Ἐπιτροπή τοῦ Συνεδρίου.

ζητήσουμε, έχοντας ανάμεσά μας και τόν αγαπητό σύντροφο Toralovits, τόσον γιά τίς ἀρχές τοῦ κόματός μας ὅσο καί πάνω στό πρόγραμμα καί τό καταστατικό ποῦ ἐλάβαμε ἀπό τήν Ἀθήνα. Καί τώρα βρισκόμαστε στήν εὐχάριστη θέση νά δηλώσουμε ὅτι ἀπόλυτα συμφωνάμε σ' ὅλα τά γενικά καί μερικά ζητήματα· μόνον θά εἶχαμε νά παρουσιάσουμε τήν ἀντίληψήν μας σχετικά με μερικά σημεῖα εἰς τά ὁποῖα διαφωνοῦμε:

1ον) – Σύμφωνα μέ τήν ἀντίληψίν μας γιά τόν τρόπο ποῦ πρέπει νά διεξάγονται οἱ ἐκλογές ζητοῦμεν μίαν ἀναλογίαν τελείαν (proportion) οἱ δέ ἐκλογεῖς νά ψηφίζουν, ἐνάντια πρὸς τήν γνώμιν τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς ποῦ ὑποδεικνύει τήν εὐρείαν περιφέρειαν, εἰς τά μέρη ποῦ κατοικοῦν, γιά νά μή ἐμποδίζουν τά μέσα τῆς συγκοινωνίας ἢ κάθε ἄλλη ἀφορμή ποῦ μποροῦσε νά παρουσιασθῆ στό ψηφοφόρο τό δικαίωμα τῆς ψηφοφορίας· ὁ δέ ἀριθμός τῶν βουλευτῶν νά προκύπτῃ γιά κάθε κόμα ἀπό τούς ψήφους ποῦ συνεκέντρωσε εἰς ὅλον τό κράτος.

2ον) – Τό Referendum πρέπει νά ἔχῃ τήν δύναμιν νά ἀσκῆ ἔλεγχον ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλά καί ἐπὶ τῆς Βουλῆς.

3ον) – Ὅσον ἀφορᾷ τό Ἐθνικόν Συμβούλιον εἶμαστε τῆς γνώμης ὅτι δέν πρέπει ἡ σύγκλησις τοῦ νά εἶναι ὑποχρεωτική καί κάθε τετραμηνίαν, ἀλλά νά ἐξαρτᾶται ἀπό τὰς περιστάσεις· καί τοῦτο γιὰτί ἔχουμε κατὰ νοῦ πῶς μικρές καί νεοσύστατες ὀργανώσεις δέν πρέπει νά πολυεπιβαρύνωνται συχνά μέ ἔξοδα ἀντιπροσωπειῶν, καί γιὰτί οἱ ὄροι τῆς συγκοινωνίας στόν τόπο μας εἶναι τόσο ἐλαττωματικοί.

4ον) – Δέν εἶμαστε τῆς γνώμης νά ἀποκλείονται ἀπό μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ Βουλευταί τοῦ κόματος· καί τοῦτο γιὰτί προκειμένου πού τό κόμα μας εἶναι νεοσύστατο στό τόπο μας καί καθὼς εἶναι φυσικό στερεεῖται ἀπό πολλούς ποῦ θά μποροῦσαν νά τό ἀντιπροσωπεύουν ἀντάξια καί νά τό διευθύνουν, καί ἐπειδὴ ἔχουμε τήν γνώμην πῶς ἂν τίς καλλίτερες μονάδες μας τίς δείναμε ἀποκλειστικά στό Κοινοβούλιο θά στεροῦσαμε τό κόμα σ' ὅ,τι ἀναφέρεται στή διαχείριση καί διευθунση τοῦ κόματος· γιὰυτό ἐπαναλαμβάνουμε δέν θεωροῦμε φρόνιμον οἱ Βουλευταί μας νά ἀποκλείονται ἀπό τήν Κεντρικήν Ἐπιτροπήν.

Ὅσον ἀφορᾷ τό ζήτημα τῆς ἀντιπροσωπειᾶς τοῦ Λονδίνου, ἂν τοῦτο θά ἀποτελέσῃ θέμα συζητήσεως ἐμεῖς κατ' ἀρχήν καταδικάζουμε πᾶσα τοιαύτην ἀντιπροσωπειάν ποῦ νά μὴν εἶναι σύμφωνος μέ τές ἀρχές τοῦ κόματος καί ποῦ νά μὴν ἦτο κατ' ἐντολήν τῶν ὀργανώσεων τοῦ κόματος.

Προσβλέποντες καί εὐχόμενοι τήν σύγκληση Σοσιαλιστικοῦ Συνεδρίου εἶμεθα τῆς γνώμης, καί ἀπολύτως ἀπαιτοῦμε, ὅπως τοῦτο ὅπου α' καί ἂν πρόκειται νά συγκληθῆ νά ἔχῃ *Διεθνή* χαρακτήρα, μή ἀποκλειομένης τῆς ἀντιπροσωπειᾶς οὐδενός λαοῦ σοσιαλιστικά ὀργανωμένου καί δῆ τοῦ ρωσικοῦ. Καί μάλιστα θά ἠθέλαμεν, καί ἐκφράζομεν τήν γνώμην αὐτήν, νά γίνουν αἱ ἀναγκαῖαι ἐνέργειαι ὥστε κανεὶς λαός σοσιαλιστικά ὀργανωμένος νά λείψῃ ἀπό τό συνέδριον τοῦτο, ποῦ θά ἔπρεπε νά παρουσιάσῃ τό ἐπιβλητικώτερον ἐκδήλωσιν διαμαρτυρίας καί ἀπόφαση τοῦ ὀργανωμένου σοσιαλιστικῆ προλεταριάτου ὅλου τοῦ κόσμου.

Μέ ἀγάπην

Ἡ ἐπιτροπή τῆς ὁμάδος

N. Βαρότσης

Z. Βετούρας

Carlo Satorta

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Κέρκυρα τῆ 29 Ὀκτωβρίου 1918

Κύριον

Φραγκίσκον Τζουλάτην
Εὐριπίδου 14
Ἀθήνας

Ἀγαπητέ σύντροφε

Μέ χαρά σοῦ ἀναγγέλουμε ὅτι σέ ἐκλέξαμε γιά ἀντιπρόσωπο τῆς ομάδος μας· μέ ἄλλη τόση χαρά ἐλάθαμε τήν ἀπάντησή σου ὅτι δέχεσαι τήν ἀντιπροσωπεΐα μας.

Λάβε ὄθεν τήν κάτωθι δήλωσιν διά νά σοῦ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ. «Ἡ σοσιαλιστική ομάδα Κερκύρας συνελθοῦσα ἐξέλεξεν ὡς ἀντιπρόσωπόν της διά το Α΄ Σοσιαλιστικόν Ἑλληνικόν Συνέδριον, τό ὁποῖον θά συνέλθῃ εἰς Ἀθήνας τον κ. Φραγκίσκον Τζουλάτην τοῦ διαμένοντα εἰς Ἀθήνας, Ευρυπίδου 14».

Ἡ ἐπιτροπή τῆς ομάδος
Ν. Βαρότσης
Carlo Satorta
Ζ. Βετοῦρας

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ: Αθήνα

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ ΤΖΟΥΛΑΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΕΙΟΝ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΘΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΡΙΟΝ ΘΝ = ΕΞΕΛΕΓΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ.
ΤΗΛΣΑΤΕ ΑΠΑΝΤΗΣΩΜΕΝ ΠΑΡΑΔΟΧΗΝ =

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΛΙΓΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ: Κέρκυρα 20-8-1918

Φραγκίσκον Τζουλάτην, Ευριπίδου 14 Αθήνας

Ανακριβές ὅτι μέλη σοσιαλιστικῆς ομάδος τυγχάνουσι ἐγγεγραμμένοι σύλλογον φιλελευθέρων μόνον τρεῖς ἐνεγράφησαν παραπεισθέντες ὑπό Σιδέρη καί Θεοτόκη

Πλάτων Μπονέλλος